

De eerste christelijke hulpverleningsactie

Door ir. J. van Heteren

Want van de bediening, die voor de heiligen geschiedt, is mij onnodig aan u te schrijven. Want ik weet de volvaardigheid uws gemoeds, van welke ik roem over u bij de Macedoniërs, dat Achaje van over een jaar bereid is geweest; en de ijver, van u begonnen, heeft er velen verwekt. Maar ik heb deze broeders gezonden, opdat onze roem, dien wij over u hebben, niet zou ijdel gemaakt worden in dezen dele; opdat (gelijk ik gezegd heb) gij bereid moogt zijn. En dat niet mogelijk, zo de Macedoniërs met mij kwamen, en u onbereid vonden, wij (opdat wij niet zeggen, gij) beschaamd worden in dezen vasten grond der roeming. Ik heb dan nodig geacht deze broeders te vermanen, dat zij eerst tot u zouden komen, en voorbereiden uw te voren aangedienden zegen; opdat die gereed zij, alzo als een zegen, en niet als een vrekheid. En dit zeg ik: Die spaarzaamlijk zaait, zal ook spaarzaamlijk maaien; en die in zegeningen zaait, zal ook in zegeningen maaien. Een iegelijk doe, gelijk hij in zijn hart, voorneemt; niet uit droefheid, of uit nooddwang; want God heeft een blijmoedigen gever lief. En God is machtig alle genade te doen overvloedig zijn in u; opdat gij in alles te allen tijd, alle genoegzaamheid hebbende, tot alle goed werk overvloedig moogt zijn. Gelijk er geschreven is: Hij heeft gestrooid, hij heeft den armen gegeven; Zijn gerechtigheid blijft in der eeuwigheid. Doch Die het zaad den zaaier verleent, Die verlene ook brood tot spijs, en vermenigvuldige uw gezaaisel, en vermeerdere de vruchten uwer gerechtigheid; Dat gij in alles rijk wordt tot alle goeddadigheid, welke door ons werkt dankzegging tot God. Want de bediening van dezen dienst vervult niet alleen het gebrek der heiligen, maar is ook overvloedig door vele dankzeggingen tot God. Dewijl zij door de beproeving dezer bediening God verheerlijken over de onderwerping uwer belijdenis onder het Evangelie van Christus, en over de goeddadigheid der mededeling aan hen en aan allen. En door hun gebed voor u, welke naar u verlangen, om de uitnemende genade Gods over u. Doch Gode zij dank voor Zijn onuitsprekelijke gave.

2 Korinthe 9:1-15

De grote Gever

‘En Gode zij dank voor Zijn onuitsprekelijke gave...’ Wat er met deze gave, of beter gezegd, Wie er met deze gave wordt bedoeld is duidelijk. ‘Alzo lief heeft God de wereld gehad dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft’ (Johannes 3:16). Een gave, waarvan de apostel zegt: onuitsprekelijk, daar zijn geen woorden voor, daar schieten mensenwoorden tekort (1 Johannes 4:9). En dat aan een wereld verloren in zonde en schuld. Hij geeft in Zijn Zoon niet veel, niet heel veel, maar alles!

Die grote gave van God, is in de eerste plaats bedoeld om mensen te redden uit hun diepe verlorenheid van hun zonde en schuld. Toch is niet alleen dit het doel van die grote gave. Want als we deze prachtige woorden horen of lezen in 2 Korinthe 9:1-15, staan ze in de context van een heel concrete oproep tot deelname aan de eerste interkerkelijke hulpverleningsactie van de christelijke kerk, namelijk ten behoeve van de Christelijke gemeente te Jeruzalem.

Als God een gave geeft zo onuitsprekelijk groot, ja, alles wat Hij bezat, dan moet dat ons wel bewegen om in een wereld in nood de helpende hand uit te steken. Als we iets van dat grote geschenk van God hebben mogen leren kennen, dan moet het ons wel aanzetten om de dankbaarheid voor die Gave in concrete daden naar onze naaste in nood om te zetten: om die te doen uit dankbaarheid (H.C., vraag en antwoord 107).

Het motief van het geven: opdat er gelijkheid worde...

Het gaat in dit bijbelgedeelte heel concreet over de dienstverlening met de maat der liefde. In Jeruzalem was er door allerlei oorzaken een grote sociaal-economische nood ontstaan en Paulus doet hier in deze brief een oproep aan de kerken in West-Azië, Macedonië en Achaje, om met deze gemeente mee te leven en om concreet te helpen, snel en afdoende! De kerken hebben de taak om in de noden en behoeften van de naaste te voorzien.

Volgens de wet van Mozes was het geven van tienden verplicht (Maleachi 3:18). We vinden de resten daarvan nog in onze belastingdienst, die tien procent belastingvrijstelling geeft voor charitatieve doelen. In het Nieuwe Testament wordt het geven van gaven niet in een percentage van de inkomsten uitgedrukt. In dit hoofdstuk, vers 7, staat echter wel het gouden beginsel: ‘elkeen moet geven zoals hij in zijn hart voorgenomen heeft, niet met tegenzin of dwang, want God heeft de blijmoedige gever lief’ (2 Korinthe 6:7).

We moeten bedenken dat het voor de Grieken in Korinthe heel wat betekende om iets te doen voor de barbaren (= niet Grieken). Dat is alleen de genade van God die dit kon bewerken. Daarom zal God de Korinthiërs rijk zegenen voor hun milddadigheid. Dat kunnen we lezen in 2 Korinthe 8:14, een wat moeilijke tekst maar toch van zo groot belang: opdat er gelijkheid worde!

Jeruzalem is in nood, zij lijden gebrek. Korinthe heeft het in vergelijking met Jeruzalem financieel goed. Ze hoeven niet boven hun vermogen te geven om alle tekorten van Jeruzalem op te vullen. Maar wat ze over hebben, daarmee mogen ze in de noden van Jeruzalem voorzien. Aan de andere kant moest Jeruzalem ook leren om dát te delen wat Paulus ergens anders de geestelijke goederen van Jeruzalem noemt (Romeinen 15:27 en Spreuken 25:11). Op het gebed van de gemeente van Jeruzalem, zal de

Heere de gemeente van Korinthe geen beloning, maar genade geven, veel genade, waarin de gemeente van Jeruzalem zo rijk was.

Wie is mijn naaste? (n.a.v. Lukas 10)

De reikwijdte van de hulpverlening

Bij deze eerste interkerkelijke hulpverlening ging het om een christelijke kerk die een andere christelijke gemeente te hulp schoot. In ieder geval blijkt daaruit dat het diaconaat zich ver uitstrekt over de eigen grenzen. Dikwijls wordt de vraag gesteld: hoe ver reikt onze taak? Is die niet beperkt tot de 'huisgenoten des geloofs'? Waar liggen de grenzen van onze 'plicht'? Wat is nu mijn taak in een concrete situatie? Hoever moeten we gaan? En met deze vragen zijn we precies eender bezig als de Schriftgeleerde, die aan Jezus de vraag stelde: 'Meester, wat doende zal ik het eeuwige leven beërven?'

Deze vraag is voor ons allen van het grootste belang. Wij zijn allen zondaars en moeten ons deze vraag iedere keer weer stellen. Hoe zullen we ontvlieden van de toekomstige toorn? Wat moeten we doen om zalig te worden? Stellen wij onszelf ook deze vraag, of schuiven we hem opzij? De Heere gaat niet met hem in discussie, maar begaat een veel eenvoudiger weg: Hij wijst hem op de Schriften. 'Wat is er geschreven in de wet? Hoe leest gij?'

Na het bekende antwoord van de Schriftgeleerde, de Hoofdsom van de Wet en de profeten, lezen we: 'hij zichzelf willende rechtvaardigen, vroeg: wie is mijn naaste?' Dat was inderdaad in de tijd van de Joden een geschilpunt. De rabbijnen hadden dit gebod afgezwakt. Volgens hen vielen alleen de volks- en geloofsgenoten onder het begrip van de naaste en niet de vreemdeling.

In onze tijd: is dat de huisgenoot des geloofs of ook die moslim die in nood verkeert? Moet ik ook helpen als er gevaren aan verbonden zijn? Of als het verkeerd begrepen wordt? Dan antwoordt de Heere met de bekende gelijkenis van de barmhartige Samaritaan.

Het doel van deze gelijkenis is niet om deze te allegoriseren, maar om het wezen van de echte barmhartigheid en ware broederliefde te tonen. Bij de vraag: wie is mijn naaste, gaan we altijd weer uit van onszelf en onze positie. In deze gelijkenis draait de Heere de vraag juist om: niet wie is mijn naaste, maar wie is *de naaste van het slachtoffer*? Naastenliefde vraagt de persoonlijke inzet van de hele mens en dat kan alleen wanneer je je als naaste gedraagt (H.C. 110).

Een mens in nood

De weg van Jeruzalem naar de priesterstad Jericho was een gevaarlijke weg, vol risico's. Het is een gevaarlijke, woeste weg die door de kalkrotsen loopt. Rovers en moordenaars zwierven er. Daar vielen ze ook een reiziger aan. Hij werd overvallen, geplunderd en half dood langs de weg achter gelaten. Ze lieten hem liggen in de brandende zon. Wie is die man? Van welk ras? Van welke godsdienst? Van welke partij? Is het een welgestelde man of een arme?

Dat alles doet er niet toe, er is een mens in nood, een mens als u, jij en ik. De Heere Jezus stelt hem ook niet anders voor: een zeker mens... Het is een mens die hunkert naar het leven, misschien had hij een gezin, een mens met zijn idealen, een mens met zijn zorgen en deze mens is in nood. De naam van het slachtoffer is onbekend en toch heel bekend. Het is een mens zoals miljoenen anderen in deze wereld. Mensen, volken, rassen, klassen, staten, religies staan tegenover elkaar en hele groepen worden geteisterd.

Soms liggen hele groepen langs de kant van de weg, denk slechts aan de genociden in verschillende landen, aan hongersnoden in grote delen van Afrika, aan de HIV/aids problematiek. Geweld en onderdrukking zijn de kenmerken van de wereld waarin we leven. Daarom past de theologische vraag van de Schriftgeleerde hier niet. Hij is geen juridisch probleem, hij is een schepsel van God, een mens in nood.

Dan begint de Heere met de ons zo overbekende gelijkenis van de barmhartige Samaritaan. De gelijkenis is zo bekend dat het ons soms niet zoveel meer zegt, tenzij dat wij goed lezen wat er staat. Dan staan er belangrijke lessen in, ook ten aanzien van de hulpverlening.

De reactie van de priester, Leviet en Samaritaan

Daar komt een priester langs. Hij heeft juist dienst gedaan in de tempel. Hij heeft gebeden tot God. Hij kent de Thora, de wet Gods. Maar of hij leeft vanuit het gebod van God? Dat blijkt op deze weg naar Jericho. Hij komt dicht bij de man. Hij houdt even zijn pas in, maar dan gaat hij snel voorbij. Hij is bang voor de rovers. Hij moet voorzichtig zijn. Hij heeft ook vrouw en kinderen. En hij ging aan de overzijde met een grote boog om de man in nood heen. Het is een man met het Evangelie in de hand, maar met een gevoelloos hart, die de ellende op zijn levensweg wel ziet, doch zelfs de moeite niet neemt er bij stil te staan. Van buiten een heilige, een wreedaard van binnen.

Dan komt de Leviet. Maar als de priester over de harten heenloopt kan men van de Leviet niets beters verwachten. De harteloosheid van de priester is een voorwendsel ter verontschuldiging van de Leviet. Zo kan ook de harteloosheid van een voorganger een voorwendsel voor de gemeente zijn. Maar... hij

toont iets meer menslievendheid: hij houdt zijn pas in, althans even en komt bij de halfdode om hem te bezien. Een vleug van deernis. Zij gaat echter niet diep genoeg om hem actief te maken. Een meewarige blik, misschien een fluisterend woord van beklag, maar dan loopt hij toch aan hem voorbij...

Is er dan geen naastenliefde in de wereld? Is er dan niemand die de naaste wil zijn van deze mens in nood? Ja, ik ken er Eén, de Verteller van deze gelijkenis: Jezus Christus. Zie je Hem als Hij het land doorreist? Hij kent alle noden, de lichamelijke en geestelijke noden en Hij gaat erop in. Hij houdt geen halt bij de grenzen van Zijn volk. Hij helpt ook de Syro-Fenicische en de Samaritaanse. Hij maakt voor ieder tijd, voor de blinde op de weg van Jericho, voor de man die in Bethesda zei: 'Ik heb geen mens.' Door die liefde is er naastenliefde in de wereld. Kijk maar in deze gelijkenis: Tegen de donkere achtergrond van de priester en de Leviet, komt het lichtend beeld van de Samaritaan. Een Samaritaan, dat wil zeggen een man die niet in tel was bij de Joden. Hij was niet zo vertrouwd met de Schrift. Hij lijkt een koopman te zijn, die voor zijn zaak op reis is. Tijd is geld, zegt men, zeker in de zakenwereld. Daarom maakt hij ook gebruik van een rijdier. De dienaren van de tempel konden makkelijk te voet gaan, maar voor hem is het van belang zich snel te kunnen verplaatsen.

De actie van de Samaritaan

We lezen van hem: 'en hem ziende'. Hij zag hem! Hij zag de man langs de weg. Hij vraagt niet: is deze man wel van mijn volk of een geloofsgenoot. Hij ziet een mens in nood. Hij werd met innerlijke ontferming over hem bewogen. Dezelfde woorden die ook meermalen gebruikt wordt van de barmhartige Hogepriester Jezus Christus. Dan gaat hij ook over tot de daad. Hij telt het gevaar niet om daar in die situatie bij deze man te blijven. De man jaagt niet haastig voorbij om geen kostbare tijd te verliezen, hij denkt niet aan het mogelijke gevaar. Hij wikt en weegt niet eerst, want naastenliefde weegt niet het vóór en tegen. Hij stapt van zijn rijdier om bij de geslagene neer te knielen.

Het is een Jood..., aan het slot van de gelijkenis blijkt dat duidelijk. De man die daar ligt is een Jood! Nee, zegt het hart van de Samaritaan, de man die daar ligt is een 'mens'. Bij de aanblik van de ellende zwijgt in de barmhartige mens elk vooroordeel - de liefde zegent wie ons vloekt en bidt voor degenen, die ons geweld aandoen. Hij giet olie en wijn in de wonden en tilt het verzwakte lijf van de geslagene op zijn ezel en met zijn armen om hem heen brengt hij de gewonde naar de herberg. Daar had hij kunnen zeggen: 'Nu heb ik mijn deel gedaan, de rest moet de beheerder van de herberg maar doen.' Nee, hij geeft geld vooruit voor de verzorging en belooft de rest te geven als hij terugkomt.

In die nood gaat hij niet evangeliseren, hij werpt hem geen aalmoes toe. Hij gaat in op de concrete situatie. Die concrete situatie is in onze wereld in de eerste plaats wel de honger, maar er zijn ook andere noden: aardbevingen, oorlogen, genociden, ziekten als aids, gebrek aan onderwijs, en ga maar voort. In die concrete situaties komt het op daden aan.

De opdracht van de Heere Jezus

Dan vraagt de Heere Jezus aan de wetgeleerde, die naar de gelijkenis geluisterd heeft: 'Wie dan van deze drie dunkt u de naaste geweest te zijn van degene, die onder de moordenaars gevallen was?' (H.C. 111). Een ogenblik stilte. Hij wil de Samaritaan niet bij name noemen, maar hij kan ook niet ontkennen dat niet de priester of de Leviet de man heeft liefgehad als zichzelf. Daarom zegt hij het met een omweg: 'die barmhartigheid aan hem gedaan heeft.'

'Ga heen en doe gij desgelijks.' Het gaat niet om een weetje, het gaat om de praktijk. De eis heeft nog niets van zijn kracht verloren. Hebt uw naaste lief als uzelf is concreet elkaar zoeken, troosten, vermanen, steunen en helpen. De man op de weg naar Jericho kan je elke dag tegenkomen in je eigen omgeving. De wereld bloedt, sinds onze zondeval in het paradijs, uit duizend wonden. Ook de naaste ver weg kun je helpen via het deputaatschap dat daartoe door de Generale Synode is ingesteld: Hulpverlening in Bijzondere Noden. Dat deputaatschap probeert vorm te geven aan deze opdracht van de Heere aan Zijn kerk, wel aangeduid als de handen van de kerk.

Calvijn verklaart de essentie van deze gelijkenis als volgt: de hoofdzaak van deze gelijkenis is, dat ieder mens die ons het meest vreemd is, onze naaste is. Omdat God alle mensen onderling aan elkaar heeft verbonden opdat zij elkander helpen. Calvijn noemt dan ook het hoofddoel van de gelijkenis dat we de verwantschap niet tot onze vrienden of bloedverwanten beperken, maar uitstrekken moeten tot de hele mensheid. Ook de apostel Jakobus zegt dat het barmhartig omzien naar mensen die in druk zijn, bepaalt of onze godsdienst zuiver is of niet en of we daarmee stand houden in het oordeel. Vele teksten zouden in dit verband genoemd kunnen worden, zoals Romeinen 2:7. 'God zal een iegelijk vergelden naar zijn werken, degenen wel die, met volharding goed doen, het eeuwige leven.' (Zie ook Jakobus 1:27; 2:13)

Bekende geluiden

Soms zijn wij niet veel anders dan de Schriftgeleerden. Zij hadden hun vragen over: wie is onze naaste? Is dat alleen een volksgenoot of ook de heiden? Is dat de medeschriftgeleerde of is dat ook degene die

behoort tot de schare die de wet niet kent? Moet ik ook liefhebben als er gevaren dreigen, als ik risico's loop? Het is allemaal wat ingewikkelder dan je zo op het eerste gezicht zou denken. Het was voor die Schriftgeleerden allemaal niet zo eenvoudig. Dat zijn geluiden die ook vandaag niet onbekend zijn. Zijn onze naasten niet de leden van onze kerk? Moeten we ook anderen helpen, bijvoorbeeld niet-christenen? Dan wordt ter rechtvaardiging verwezen naar Galaten 6:10. Daar zegt de apostel: 'Doe wel aan alle mensen, maar meest aan de huisgenoten des geloofs' (Zie ook 1 Timotheüs 5:15, Titus 2:11; 3:4, 2 Korinthe 9:13). 'Kijk,' zeggen de mensen dan, net als de Schriftgeleerden, 'onze naaste is natuurlijk wel 'de mens', maar we moeten wel in de eerste plaats goed doen aan de 'huisgenoten des geloofs'. Het is echt niet zo eenvoudig om te bepalen wie je naaste is!

Daarom is het goed om deze tekst eens goed onder de loep te nemen. Om een tekst goed te begrijpen, moeten we hem allereerst goed in zijn verband lezen. In de brief aan de Galaten komen de belangrijkste thema's van het christelijk geloof aan de orde, o.a. de rechtvaardiging van de goddeloze. De brief is wel genoemd: de strijdkreet der Reformatie. Het heeft troost gegeven aan vele duizenden, denk slechts aan de reformatoren, Luther en Calvijn. Hoofdinhoud is de verlossing en de gerechtigheid in de Heere Jezus Christus. Daaromheen concentreren zich de andere onderwerpen. De brief is opgedeeld in drie delen, waarvan het laatste deel gaat over de vrijheid van een christen, over de liefde tot de Gods wet, het wandelen door de Geest, maar ook over de mededeelzaamheid. In dat laatste kader, in het kader van de vrijgevigheid voor het Koninkrijk van God, staat deze tekst.

Aan het slot van de brief stapt Paulus over van het onderhoud van de leraars op het algemene. Hij vermaant tot alle goede werken. Luther zegt in zijn verklaring van de brief aan de Galaten: 'Dat men niet alleen voor de dienaren des Woords (vers. 6), maar voor allen vrijgevig en weldadig moet zijn en dat zonder moe te worden.' Paulus bemoedigt de gewillige gevers met de woorden: 'Want te zijner tijd zullen wij maaien,' of zoals Luther het vertaalt: 'Zullen wij oogsten zonder ophouden.' Paulus zegt: op de daarvoor door God bestemde tijd zullen wij maaien en de vruchten van het goed doen oogsten. Als we niet 'bezwijken' zegt hij, d.w.z. als we niet verflauwen in goed te doen, als we er niet moe van worden.

'Allen' én 'de huisgenoten des geloofs'

Dan volgt als conclusie van dit Schriftgedeelte het vers waar zo velen misbruik van maken om de hulp die gegeven moet worden te beperken en wel tot de 'huisgenoten des geloofs'. Paulus begint dit laatste gedeelte met: zo dan, dat is dus de conclusie uit het vermaan van de laatste verzen. Zo dan, terwijl wij tijd, of anders gezegd, gelegenheid, hebben, zo laat ons goed doen, vriendelijk zijn, weldadigheid bewijzen, aan allen. Dat staat op de eerste plaats, dat is de conclusie die hij trekt: het woordje 'allen' staat voorop. Dát is de opdracht. In het binnenland: ook de asielzoekers, de allochtonen in de omgeving van de kerk, de daklozen en in het buitenland: anderen die in grote nood verkeren door rampen of oorlogsgeweld of zij die slachtoffer zijn van politiek wanbeleid. Daarna volgt dan een nadere specificatie ten aanzien van de hulpverlening: huisgenoten des geloofs moeten in het bijzonder bedacht worden.

Dikwijls worden deze delen van de tekst omgedraaid. De volle nadruk wordt daarbij gelegd op 'de huisgenoten des geloofs'. De hulp aan 'allen' is dan het sluitstuk van de hulpverlening. Men wijst dan op het woordje 'meest'. Zo staat het er niet: in de eerste plaats 'allen', dat staat voorop! Daarna de nadere specificatie: de 'huisgenoten des geloofs', zie ook 1 Timotheüs 5:8. Wijst Paulus dan in eerste instantie met zijn linkerhand op 'allen' en neemt hij het dan snel weer met zijn rechterhand terug? Nee, dat is Paulus' stijl niet: hij stelt voorop de hulp aan allen, maar te midden van die grote ellende die alle aandacht kan opeisen, wijst hij erop dat we bij al dat werk niet de 'huisgenoten des geloofs' moeten vergeten.

De huisgenoten des geloofs

Daarbij is het ook van belang wat verstaan wordt onder de 'huisgenoten des geloofs'. Duidelijk is dat daarmee niet bedoeld wordt de leden van eenzelfde kerkgenootschap, omdat de Schrift zo'n onderscheid niet kent. Bedoeld is alle medegelovigen, zoals ook andere vertalingen hebben. Zo staat in de Lutherbijbel: Glaubens Genossen: geloofsgenoten, de Franse en de Spaanse vertaling zeggen: de familie in het geloof. Tot die 'huisgenoten des geloofs' behoren dus ook de medegelovigen in Peru, Sudan, Cambodja en Rusland.

Zo hebben ook onze gereformeerde vaders dat in de tijd van de Reformatie gezien. Indien de financiën dit toelaten moet het diaconaat zich uitstrekken tot alle behoeftigen, zie bijvoorbeeld de acta van de synoden van Emden (1571) en van Middelburg (1581). Er wordt in die tijd al gegeven aan binnenlandse, maar ook aan tal van buitenlandse kerken, aan noodlijdende dorpen of steden die geteisterd worden door rampen en waterfloeden, voor het loskopen van slaven, vervolgd en verbannen om des geloofs wil. De gaven voor buitenlandse noodlijdenden gingen gewoonlijk via de classis of synode naar haar bestemming. Jean Taffin, de hofprediker van Willem van Oranje, motiveert het diaconaal appèl vanuit het gegeven dat elk mens naar Gods beeld geschapen is en dus Gods eigendom is, dat we de naaste om Gods wil naar de hoge norm van 1 Korinthe 13 moeten liefhebben. Ook bij hem klinkt het laatste oordeel door. Door het helpen van de arme mensen die Christus ons in Zijn plaats naliet, ontvangen we Hem Zelf (Mattheüs 25:31-46).

Mensen als Voetius en Koelman hadden een brede blik op het diaconaat. Voetius was een warm voorstander om armoede te voorkomen: 'Het is beter een versleten kleed bij tijds te herstellen, dan te wachten tot het kleed in lompen uiteenvalt en de persoon naakt staat en een geheel nieuw stel kleren nodig heeft,' waarbij hij zich beroept op Leviticus 25:35. In dezelfde lijn schrijft ook Koelman hoe men hulp moet geven: 'niet alleen het opheffen van de inzinking maar ook door te voorkomen waar deze dreigt op te treden.' Concreet kan hulp bijvoorbeeld ook door het geven van leningen. Ook had Koelman een brede kijk op de hulpverlening: niet alleen de 'huisgenoten des geloofs', maar ook aan hen die geheel buiten zijn. Hij verwees er daarbij naar dat de diakenen, evenals alle gelovigen, hun vijand te hulp moesten komen omdat zij onze naaste en ons vlees zijn (Romeinen 12:20 en Spreuken 25:21).

De dienst der offerande (n.a.v. het ambt van diakenen)

Oorsprong van de dienst der offerande

De offerschalen bij het Avondmaal zijn al zo oud als de kerk zelf. Omdat Christus bij de instelling daarvan Zijn 'diakonia' (= dienst) als voorbeeld stelde, ligt juist bij het Heilig Avondmaal de wortel van het diaconaat. Dáár vond de oefening van de gemeenschap in het bijzonder plaats. Daarvan getuigt ook het avondmaalsformulier: lidmaten van één lichaam in waarachtige broederlijke liefde verbonden. Deze gemeenschapsoefening stagneerde door de 'murmuring' (Handelingen 6). Daarom werden diakenen aangesteld.

Ook de collecte voor de armen is terug te voeren op de Schrift. We lezen in 1 Korinthe 16:2: 'Op elke eerste dag der week, legge een iegelijk van u iets bij zichzelf weg (...) om uw gave naar Jeruzalem over te brengen.' Hoewel hier niet direct gesproken wordt van de zondagse samenkomsten, is het kenmerkend dat de apostel spreekt over: de eerste dag der week. Overigens is het woord 'legge' geen aanbeveling van de apostel, het staat in de gebiedende wijs!

Devaluatie

Desondanks staat de dienst van de offerande bij ons niet meer zo hoog aangeschreven (Markus 10:45, Lukas 22:27, Filippenzen 2). Je zou kunnen denken: Geld hoort niet thuis in de eredienst, de dienst aan God en de dienst aan de Mammon kan niet samengaan. De offerschalen bij het Avondmaal worden als hinderlijk ervaren en de 'liefdegave voor de diaconie en kerk' als niet passend bij de prediking van het Evangelie.

Maar de dienst van de offerande behoort evenzeer tot de eredienst als de verkondiging van het Evangelie van Gods genade. Het zijn de beide handen van de kerk en de kerk is het lichaam van Christus (Filippenzen 1:1)

Het diaconaat is ambt dat is blijven bestaan, zoals blijkt uit de vermelding van deze dienst op verschillende plaatsen in de apostolische brieven (1 Timotheüs 3:8 v.v., 1 Korinthe 12:28, Romeinen 12:8).

We spreken over de dienst der offeranden. Dat wil zeggen dat er offers gebracht moeten worden. En als we over offers praten bedoelen we niet een gift van het geld dat we overhouden nadat aan al onze wensen voldaan is; een soort sluitpost dus. Over een offer is goed nagedacht en het is een wezenlijk deel van ons uitgavenpatroon, waar soms andere dingen voor moeten wijken. Het staat hoog op ons prioriteitenlijstje.

Een mooi voorbeeld van het offer vinden we in Markus 12:41-44: het penninkje van de weduwe: 'Maar deze heeft van haar gebrek, al wat zij had, daarin geworpen, haar ganse leeftocht.' Ook het huwelijksformulier spreekt daarvan zo duidelijk dat de man in het zweet zijns aanschijn werken moet, 'opdat gij uw huisgezin met God en met eer moogt onderhouden en ook daarenboven iets hebt om aan de nooddriftigen mee te delen.' Dit zijn dus twee motieven om het Goddelijk beroep uit te oefenen: het onderhouden van het gezin en de nooddriftigen christelijke handreiking te doen.

Noodzaak tot revalidatie

In sommige landen waar de Reformatie wortel geschoten heeft, wordt aan de dienst der offerande, als wezenlijk onderdeel van de eredienst, meer aandacht gegeven dan we in onze diensten gewend zijn. Na de collecte komen dan de diakenen naar voren en wordt door de predikant een dankgebed uitgesproken. De inzameling van de gaven dient te geschieden in het kader van dankzegging en voorbede. In hoeveel gemeenten wordt gebeden voor de dienst der barmhartigheid?

Zelfs in arme landen wordt deze dienst der offerande in waarde gehouden. In een land als Sudan wordt geen geld in de collectezak gedaan, maar er worden wel in natura middelen ingezameld om de armen christelijke handreiking te doen. In Nigeria is een spreekwoord dat luidt: er is geen mens te arm om te geven. Principieel behoort een collecte voor het diaconaat een wezenlijk onderdeel te zijn van de kerkdienst. De dienst aan de naaste in nood begint in de kerk.

Soms wordt gedacht dat het collecteren de enige taak van de diakenen is. Natuurlijk valt dat het meest in het oog. Toch zouden de collecten voor de kerk of andere niet-diaconale doeleinden net zo goed door

anderen kunnen worden gedaan. Pas wanneer het werkelijk om een diaconaal doel gaat zouden de diakenen moeten collecteren. Dan zou het ook kunnen dat één van de diakenen een toelichting geeft waarvoor de collecte bestemd is, vooral wanneer het gaat over een bepaald hulpverleningsproject. Goede informatie is belangrijk om de gemeente erbij te betrekken. Een stukje in de kerkbode, lektuur over het desbetreffende project, zijn middelen om te voorkomen dat de collecte een geïsoleerd gegeven is.

Als we zien hoe belangrijk en breed het takenpakket van de diakenen is, zal men niet gauw tot de conclusie komen dat dit ambt overbodig is. De taak hangt af van de plaatselijke omstandigheden. Een voorbeeld van een andere taak is het activeren van gemeenteleden tot dienstbetoon aan elkaar en aan de wereld, zie ook het bevestigingsformulier voor diakenen. Hulp aan jongeren in crisissituaties, zorg voor bejaarden, zeker nu de vergrijzing van ons land steeds zichtbaarder wordt. Dienstbetoon aan zieken en gehandicapten. Denk ook eens aan de alleenstaanden, aan mensen die het maatschappelijk moeilijk hebben. Aandacht voor de vreemdelingen en asielzoekers is ook een wezenlijke taak van de diaconie. Ook de vreemdelingen die in onze poorten zijn, moeten we de liefde van Christus tonen. Dan is er soms ook plaats om het Woord van God uit te dragen, om troostelijke woorden te spreken.

Ik eindig met een citaat van Koelman:

'Het ware zeker te wensen dat onze diaconieën de vleugelen breed konden uitslaan en tot beschaming der wereld barmhartigheid oefenen aan de lijdende kinderen der wereld. Zo heeft de oude christelijke kerk zich een plaats weten te veroveren en de eer des Vaders doen uitroepen door de wereld die erkennen moest dat de werken der Christenen werken des lichts waren.'

Vragen

1. 'De zegenende ziel zal vetgemaakt worden' (Spreuken 11:25), dat wil zeggen in rijke mate gezegend worden. Kan dit ook voor ons gelden als we in een tijd van geestelijke armoede leven, zie de gegeven verklaring van 2 Korinthe 8:14?
2. In 2 Korinthe 8 wordt een pleidooi gevoerd dat er gelijkheid zij, zie ook Handelingen 2:45 en Handelingen 4:34. Wat betekent dit voor onze houding ten opzichte van de verschillen tussen arm en rijk?
3. Kunnen teksten als Spreuken 22:2 gebruikt worden als excuus om maar niet bij te dragen aan de nood van anderen? Als we zelf van de helft van ons inkomen goed kunnen rondkomen, moeten we dan niet de andere helft met de armen delen?
4. Wat is de inhoud van het diakenambt? Heb je enig inzicht waar de diakenen zich in de praktijk mee bezig houden? Hoe zou het 'activeren van gemeenteleden tot dienstbetoon aan elkaar en aan de wereld' gestalte kunnen krijgen?
5. Waar liggen de grenzen van het diaconaat? Zie 1 Timotheüs 5:15 en Titus 2:11, 3:4 en 2 Korinthe 9:13.
6. Diaconale gaven: sluitpost of uitgangspunt? Hoe zouden we op bijbelse wijze deze gaven 'veilig' moeten stellen? Op welke wijze zouden we verkeerde patronen hierin kunnen doorbreken?

Deze bijbelstudie is onderdeel van een serie van tien bijbelstudies over het thema 'Dienen'. De serie is in 2005 uitgegeven door BN, JBGG en ZGG.